

Asia: VN/24399/2023

Edunvalvontalainsäädännön ajantasaistaminen; työryhmän mietintö

Laki edunvalvontavaltuutuksesta (valtuutetun esteellisyys 17 §, omaisuuden lahjoittaminen 18 §, suhde eräisiin muualla laissa oleviin valtakirjaa koskeviin säännöksiin 20 §, edunvalvojan määrääminen valtuutetun tehtäviin 21 §, voimaantulosäännös)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Suomen Asianajajat kiittää mahdollisuudesta lausua edunvalvontalainsäädännön ajantasaistamista koskevasta työryhmämietinnöstä.

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Suomen Asianajajat pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia. Pyydettyinä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa.

Laki edunvalvontavaltuutuksesta (valtuutetun esteellisyys 17 §, omaisuuden lahjoittaminen 18 §, suhde eräisiin muualla laissa oleviin valtakirjaa koskeviin säännöksiin 20 §, edunvalvojan määrääminen valtuutetun tehtäviin 21 §, voimaantulosäännös)

Työryhmä ehdottaa edunvalvontavaltuutuksesta annettuun lakiin muutoksia, joilla helpotettaisiin valtuutetun mahdollisuuksia noudattaa edunvalvontavaltakirjan määräyksiä. Työryhmän ehdotuksen mukaan valtuutettu voisi tehdä kiinteistöön liittyviä oikeustoimia suoraan valtakirjan nojalla. Valtuutettu voisi myös antaa valtakirjassa yksilöidyn tavanomaisen lahjan esteellisyysäännösten estämättä muille kuin itselleen. Lisäksi valtuutetun tehtäviin tilapäisesti määrätty edunvalvoja voisi tehtävissään toimia kuten valtuutettu eli lähtökohtaisesti edunvalvontavaltuutuksesta annetun lain mukaisesti.

Suomen Asianajajat toteaa yleisesti, että työryhmän esittämät tavoitteet ovat hyviä ja tarkoituksenmukaisia ja lausuu yksityiskohtaisemmin kustakin muutettavaksi ehdotetusta lakipykälästä seuraavaa.

Valtuutetun esteellisyys 17 §

Työryhmä ehdottaa valtuutetun esteellisyyssäännöksiä muutettavaksi. Jatkossa se, että vastapuolena on valtuutetun vanhemman sisarus ei olisi esteellisyysperuste. Työryhmä ehdottaa, että tähän sukulaisuussuhteeseen perustuva esteellisyys poistetaan, sillä sen katsotaan ulottuvan valtuuttajan suojan kannalta tarpeettoman etäiseen sukulaisuussuhteeseen ja vaikeuttavan valtuuttajan asioiden hoitamista. Vastaava muutos ehdotetaan tehtäväksi holhoustoimesta annettuun lakiin, jossa säädetään edunvalvojan esteellisyydestä.

Työryhmän mietinnön mukaan esteellisyyden muodostava henkilöpiiri on melko laaja ja sen on katsottu vaikeuttavan tarpeettomasti erityisesti sellaisia suhteellisen yleisiä ositus- ja perinnönjakotilanteita, joissa edunvalvojan tai valtuutetun vastapuolena on edunvalvojan tai valtuutetun vanhemman sisarus ja joissa riski intressiristiriidan muodostumiseen sukulaisuuden kaukaisuuden takia on vähäinen.

Suomen Asianajajat kannattaa muutosta, mutta nyt ehdotettu muutos nähdään liian vähäisenä ja riittämättömänä. Käytännössä muutos tarkoittaa esteellisyyden poistamista suhteessa valtuuttajan sisaruksiin. Vaikka kuolinpesiä, joissa osakkaina ovat valtuuttaja sisaruksineen on varmasti jonkin verran, ovat varmasti yleisempiä ne kuolinpesät, joissa osakkaina ovat valtuuttaja leskenä ja vainajan (ja valtuuttajan) lapset. Etenkin jos valtuuttaja on valtakirjassa antanut valtuutetulle oikeuden edustaa itseään tilanteissa, joissa valtuuttaja on kuolinpesän osakkaana, rajoittavat tiukat esteellisyyssäännökset tätä itsemääräämisoikeutta.

Digi- ja väestötietoviraston edustaja, henkikirjoittaja Kimmo Luojus on esittänyt ehdotetusta muutoksesta eriävän mielipiteen. Luojus pitää tärkeänä, ettei edunvalvontavaltuutusta esteellisyyssäännöksissä rinnasteta edunvalvontaan. Luojuksen mukaan, koska edunvalvonnassa on kyse tuomioistuimen tai viranomaisen valtuuttaman edunvalvojan vallankäytöstä suhteessa päämieheen, ovat esteellisyyssäännökset päämiestä suojaavia ja täten tarpeellisia. Luojus on kirjoittanut, että edunvalvontavaltuutus on valtuuttajan oman tahdon ilmaisu ja esteellisyyssäännökset indispositiivisina rajoittavat valtuuttajan vapautta määritellä asioidensa hoitamisen tapa.

Suomen Asianajajat pitää Luojuksen esittämän mukaisesti esteellisyyssäännöksiä hyvin laaja-alaisina eikä nyt ehdotettu muutos tuo suurtakaan muutosta asiaan. Kuten mietinnössä on tuotu esille, jää

osa edunvalvontavaltuutuksista vahvistamatta siitä syystä, että valtakirjan todistajat ovat esteellisiä. Tämä osoittaa käytännössä, että laajat esteellisyysäännökset ovat vieraita kansalaisille ja oletettavasti kansalaisten oikeustajun vastaisia. Esteellisyysäännöksillä on paikkansa ja niillä suojataan päämiestä epäasialliselta toiminnalta, mutta liian laaja-alaisina ne hankaloittavat ja estävät asioiden hoitamista.

Suomen Asianajajat pitää Luojuksen esiin tuomalla tavalla perusteltuna, että edunvalvontavaltuutuksen mukaiseen valtuutettuun ja holhoustoimilain mukaiseen edunvalvojaan sovelletaan eri esteellisyysäännöksiä. Lisäksi mahdollisena pidetään Luojuksen esittämällä tavalla esteellisyysäännösten porrasteisuutta riippuen siitä, kuka toimii valtuutettuna. On perusteltua, ettei valtuutettu voisi siirtää valtuuttajan omaisuutta oman sukuhaaransa omistukseen. Sen sijaan kuolinpesätilanteessa, jossa valtuuttaja on leskenä ja pesässä on muina osakkaina valtuutettu ja muut lapset, pidetään liian laajalle meneviä esteellisyysäännöksiä perusteettomina. Osituksessa ja perinnönjaossa jokainen kuolinpesän osakas hyväksyy osaltaan osituksen ja perinnönjaon ja tulee näin sidotuksi siihen. Tämän voidaan katsoa vähentävän tulevaisuuden riitaisuuksia. Lisäksi, kun osakkailla on aina mahdollisuus hakea kuolinpesään pesänselvittäjä ja -jakaja ja näin turvata osakkaiden oikeudet kuolinpesässä, ei perusteita laajoille esteellisyysäännöksille ole löydettävissä. Koska esteellisyysäännösten supistamisessa ei ole kyse vastikkeettomien luovutusten mahdollistamista, vaan vastikkeellisten luovutusten mahdollistamista, käytännön asioiden sujuvoittamisesta ja tarkoituksenmukaistamisesta, pidetään laajoja esteellisyysäännöksiä perusteettomina. Supistamalla esteellisyysäännöksiä voidaan päästä tarkoituksenmukaisiin osituksiin ja perinnönjakoihin lesken edunvalvonnankin aikana, millä voidaan katsoa olevan laajempiakin hyötyjä, kun kuolinpesät eivät jää jakamattomiksi.

Luojaus on tuonut mielipiteessään esiin esimerkkitalanteita, joissa liian laajat esteellisyysäännökset johtavat kansalaisten oikeustajun vastaisiin tilanteisiin. Suomen Asianajajat katsoo, että Luojuksella Digi- ja väestötietoviraston edustajana on käytännön kokemusta ja tietoa edunvalvontavaltuutuksien vahvistamisesta ja niihin liittyvistä esteellisyys- ja käytännönongelmista, jolloin hänen näkemyksilleen tulee antaa painoarvoa. Toisaalta Suomen Asianajajat katsoo, että asianajajilla on edunvalvontavaltuutuksien laatijoina ja erilaisissa edunvalvontatilanteissa avustajina toimiessaan kertynyttä erityistä käytännön osaamista ja tälle osaamiselle tulee antaa painoarvoa asiaa ratkaistaessa.

Tilanteessa, jossa valtuuttajan omistuksessa on hänelle tärkeä suvun kesämökki, mutta valtuuttaja ei heikentyneen terveydentilansa takia pysty mökillä enää käymään, voivat laajat esteellisyysäännökset hankaloittaa asioiden hoitamista. Esimerkiksi: mökkiin kohdistuu laajahko peruskorjauksen tarve. Edunvalvojan yhtenä tärkeimpänä tehtävänä pidetään päämiehensä omaisuudesta huolehtimisesta. Tämän voidaan katsoa olevan myös yksi valtuutetun tärkeimpiä tehtäviä. Ei ole siis valtuuttajan edun mukaista antaa kesämökin rapistua ja näin menettää sen arvo. Valtuuttajalla ei ole ylimääräisiä varoja mökin kunnostamiseen eikä lainan ottamista nähdä tarkoituksenmukaisena vaihtoehtona. Mökki tulee myydä. Valtuutettu tietää, että mökki on tärkeä valtuuttajalle ja tämä haluaisi mökin omistuksen säilyvän oman sukuhaaran omistuksessa, tästä on vielä erillinen lause edunvalvontavaltuutuksessa kiinteistön myynnin mahdollistavan lauseen yhteydessä. Yksi valtuuttajan lapsista on kiinnostunut ostamaan mökin ja ottamaan näin vastuun sen

remonteista. Mökille määritellään kiinteistönvälittäjän avulla käypä arvo ja lapsen tarjous vastaa tätä. Nykylain mukaisesti valtuutettu ei voi kauppaa tehdä, vaan tähän oikeustoimeen tulee hakea ensin edunvalvoja, joka hakee myyntiin luvan (nykylain mukaan). Luojuksenkin esiin tuomalla tavalla, tämä koetaan hankalana ja kansalaisia, viranomaisia ja yleisiä edunvalvoja tarpeettomasti kuormittavana vaihtoehtona. Tämän ei voida katsoa olevan tarkoituksenmukaista ja valtuuttajan itsemääräämisoikeutta suojaavaa.

Suomen Asianajajat esittääkin tältä osin, että työryhmän ehdotusta valtuutetun esteellisyydestä tarkistetaan ja esteellisyyssäännöksiä supistetaan nyt ehdotetusta. Suomen Asianajajien näkemyksen mukaan Luojuksen esittämää ehdotusta esteellisyyssäännöksistä voidaan pitää tässä tarkastelussa hyvänä lähtökohtana ja mahdollisesti jopa vaihtoehtona lopulliseksi ehdotukseksi.

Omaisuuksien lahjoittaminen 18 §

Työryhmä ehdottaa, että valtuutettu voisi antaa edunvalvontavaltakirjassa yksilöidyn, tavanomaisen ja taloudelliselta merkitykseltään vähäisen lahjan esteellisyyssäännösten estämättä muille kuin itselleen. Ehdotus merkitsisi sitä, että valtuutettu voisi huolehtia tällaisten lahjojen antamisesta ja siten valtuuttajan tahdon toteutumisesta silloin, kun valtuuttaja ei kykene tähän itse.

Suomen Asianajajat kannattaa muutosta ja toteaa työryhmänkin esiin tuomilla seikoilla, että nykyisellään jääviyssäännökset estävät lahjoittamiset eikä edes edunvalvojan määrääminen auta tilanteeseen, kun edunvalvojan toimia rajoittaa holhoustoimilain ehdoton lahjoittamiskielto. Varavaltuutetun vahvistamista lahjoituksen toteuttamiseksi pidetään epätarkoituksenmukaisena ja lisäksi käytäntö on osoittanut, että lahjoituksia tehdään esteellisyyssäännöksistä huolimatta, joten muutos vastanee myös kansalaisten oikeustajua. Muutos ei myöskään muuta sitä jo olemassa olevaa tilannetta, että valtuutuksen vahvistaminen ei poista valtuuttajan toimintakelpoisuutta ja valtuuttaja voi aina itse lahjoittaa omaisuuttaan oikeustoimen merkityksen ymmärtäessään. Muutoksella suojataan nimenomaan niitä tilanteita, kun valtuuttaja ei enää itse kykene lahjoituksia tekemään, mutta lahjoitukset vastaavat valtuuttajan valtuutusta laatiessa ilmaisemaa tahtotilaa. Vaikka myös ehdotetun 21 §:n muutoksen myötä lahjoittamista helpotetaan, kun tilapäisesti määrättyyn edunvalvojaan sovelletaan edunvalvontavaltuutuslain säännöksiä, poistaa muutos tarvetta hakea edunvalvoja tavanomaisen lahjoituksen antamiseksi ja muutosta on pidettävä tältäkin osin perusteltuna.

Suhde eräisiin muualla laissa oleviin valtakirjaa koskeviin säännöksiin 20 §

Työryhmä ehdottaa sääntelyä muutettavaksi niin, että valtuutettu olisi kelpoinen myymään tai muutoin luovuttamaan kiinteistön, hakemaan kiinnitystä tai perustamaan panttioikeuden kiinteistöön suoraan edunvalvontavaltuutuksen nojalla maakaaren säännösten estämättä. Muutos ei kuitenkaan estäisi valtuuttajaa antamasta valtakirjassa erityisiä määräyksiä, joilla hän rajoittaa

valtuutetun oikeutta ryhtyä kiinteistöä koskeviin oikeustoimiin. Ehdotettua säännöstä sovellettaisiin vain lain voimaantulon jälkeen tehtyihin edunvalvontavaltakirjoihin.

Työryhmä on mietinnössä perustellut muutosta käytännössä ilmenneillä ongelmilla. Edunvalvontavaltuutuksesta annetussa laissa on erityinen säännös edunvalvontavaltakirjan suhteesta maakaassa valtakirjoille säädettyihin muoto- ja yksilöintivaatimuksiin. Lain nykyinen sääntely siitä, että valtuutetun kelpoisuus kiinteistöä koskevien oikeustoimien tekemiseen edellyttää nimenomaista määrystä edunvalvontavaltakirjassa, on käytännössä osoittautunut epäselväksi. Valtakirjoihin ei ole ymmärretty tehdä kirjausta kiinteistöä koskevista oikeustoimista esimerkiksi tilanteissa, joissa valtuutuksen tekohetkellä valtuuttaja ei omista kiinteistöä, mutta saakin tällaisen myöhemmin esimerkiksi perintönä omistukseensa.

Suomen Asianajajat kannattaa ehdotettua muutosta. Nykyisen oikeustilan voidaan katsoa olevan se, että valtuuttaja oikeuttamalla kiinteistön myynnin valtakirjassa on aktiivisesti ja tietoisesti ottanut asiaan kantaa. Suomen Asianajajat haluaakin korostaa valtakirjoja laativien ammattilaisten ammattitaitoa ja tärkeyttä painottaa asiakkailleen lainmuutosten myötä, että kiinteistön myyminen on lainmuutoksen jälkeen oletus, josta voi poiketa erikseen valtakirjassa. Muutoksen katsotaan vastaavan kansalaisten oikeustajua, vaikka se muuttaakin lain alkuperäisen voimaantulon jälkeisen tilan päinvastaiseksi. Edunvalvontavaltuutuksen lähtökohtana on se, että kaikki oikeustoimet ovat sallittuja, jollei niitä ole erikseen kielletty, joten ehdotettu muutos on tältäkin osin perusteltu.

Edunvalvojan määrääminen valtuutetun tehtäviin 21 §

Työryhmä ehdottaa selkeytettäväksi sääntelyä tilanteessa, jossa valtuutetun tehtäviin on määrätty valtuutetun esteellisyyden tai muun syyn vuoksi tilapäisesti edunvalvoja. Ehdotuksen mukaan valtuutetun tehtäviin määrätyn edunvalvojan kelpoisuuteen, velvollisuuksiin, esteellisyyteen, omaisuuden lahjoittamismahdollisuuteen ja oikeustoimien luvanvaraisuuteen liittyvät asiat määräytyvät edunvalvontavaltuutuksesta annetun lain nojalla. Muutoin sovelletaan holhoustoimesta annettua lakia. Tavoitteena on, että edunvalvoja voisi tässä tehtävässään toimia kuten valtuutettu ja noudattaa valtakirjan määräyksiä valtuuttajan tahdon mukaisesti.

Suomen Asianajajat kannattaa ehdotettua muutosta ja pitää ajantasaistamista tarpeellisena. Suomen Asianajajat pitää muutosta perusteltuna ja sen katsotaan suojaavan valtuuttajan itsemääräämisoikeutta. Nykyinen lainsäädäntö on luonut epäselvän tilanteen siitä, sovelletaanko pykälän mukaiseen edunvalvojaan holhoustoimilain vai edunvalvontavaltuutuksen säännöksiä. Käytännössä tilanteissa on sovellettu holhoustoimilakia, mikä ei vastaa valtuuttajan tahtoa, vaikkei tämä erillistä toissijaista valtuutettua tai varavaltuutettua olekaan valtuutuksen tekohetkellä pystynyt nimeämään. Koska säännös koskee myös tilanteita, joissa myös nimetty varavaltuutettu on esteellinen, on erittäin perusteltua, että nimettävään edunvalvojaan sovelletaan valtuutuksen eikä holhoustoimilain määräyksiä.

Voimaantulosäännös

Työryhmä ehdottaa, että ehdotetut muutokset ovat tarkoitettut tulemaan voimaan noin kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu. Voimaantulo edellyttää riittävän ajan varaamista lainsäädännön täytäntöönpanotoimiin. Näitä ovat tietojärjestelmiin tarvittavien teknisten muutosten toteuttaminen sekä tiedottaminen ja koulutus. Kiinteistöä koskevia oikeustoimia koskevaa säännöstä sovellettaisiin vain lain voimaantulon jälkeen tehtyihin edunvalvontavaltakirjoihin. Myös arvioitaessa sellaisen oikeustoimen pätevyyttä, jonka valtuutettu tai valtuutetun tehtäviin 21 §:n nojalla määrätty edunvalvoja on tehnyt ennen lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa olleita säännöksiä.

Suomen Asianajajat pitää ehdotettua voimaantulosäännöstä perusteltuna.

Laki holhustoimesta (esteellisyyssperusteiden tarkistaminen 32 §, lupasäännösten ajantasaistaminen 34 ja 34 a §, 39 §, alaikäisen edunvalvonnan rekisteröinti 66 ja 66 a §, voimaantulosäännös)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Työryhmä ehdottaa, että holhustoimesta annettuun lakiin tehtävillä muutoksilla tarkistettaisiin edunvalvojan toiminnan ennakkovalvontaa koskevia säännöksiä eli päämiehen puolesta tehtävien oikeustoimien luvanvaraisuutta. Lisäksi työryhmä ehdottaa korotettaviksi varallisuusrajoja, jotka liittyvät alaikäisen edunvalvonnan merkitsemiseen holhousasioiden rekisteriin tai rekisteristä poistamiseen. Valtuutetun ja edunvalvojan esteellisyyden muodostavaa henkilöpiiriä supistettaisiin niin, että valtuutetun tai edunvalvojan vanhemman sisarus vastapuolena ei olisi esteellisyyssperuste.

Suomen Asianajajat toteaa yleisesti, että työryhmän esittämät tavoitteet ovat hyviä ja tarkoituksenmukaisia ja lausuu yksityiskohtaisemmin kustakin muutettavaksi ehdotetusta lakipykälästä seuraavaa.

Esteellisyyssperusteiden tarkistaminen 32 §

Työryhmä ehdottaa samanlaisen muutoksen edunvalvojan esteellisyyssäännöksiin kuin valtuutetun esteellisyyssäännöksiin eli ettei se, että vastapuolena olisi edunvalvojan vanhemman sisarus, olisi jatkossa esteellisyyssperuste.

Suomen Asianajajat kannattaa muutosta sellaisenaan. Kuten edellä on lausuttu edunvalvontalain 17 §:n valtuutetun esteellisyyss -kohdassa, voidaan edunvalvontavaltuutettuun ja edunvalvojaan

soveltaa erilaisia ja eri laajuisia esteellisyysäännöksiä. Vaikka myös holhoustoimilain mukaisena edunvalvojana voi toimia päämiehen läheinen, perustuu edunvalvojan toiminta tuomioistuimen tai viranomaisen hälle antamiin valtuuksiin eikä päämiehen itsemääräämisoikeuden alaiseen päätöksen, jolloin laajemmat esteellisyysäännökset ovat päämiestä suojaavia ja perusteltuja.

Lupasäännösten ajantasaistaminen 34 ja 34 a §, 39 §

Työryhmä ehdottaa holhousviranomaisen lupaa koskevan vaatimuksen poistamista kolmessa tilanteessa. Lupaa ei tarvittaisi ensinnäkään siihen, että edunvalvoja ryhtyy harjoittamaan elinkeinoa päämiehensä lukuun. Myöskään kuolinpesän yhteishallinnosta päämiehen puolesta tehtävä sopimus ei edellyttäisi jatkossa holhousviranomaisen lupaa. Lisäksi ehdotetaan luovuttavaksi lupavaatimuksesta, joka koskee metsän myyntiä tai myytäväksi hakkauttamista ja maa-ainesten myytäväksi irrottamista ja luovuttamista. Lupavalvonnan merkitys edellä mainituissa tilanteissa on ollut vähäinen.

Työryhmä ehdottaa lisäksi lainan ottamista koskevan lupasäännöksen täsmentämistä siten, että lupa tarvittaisiin vain varsinaisen rahalainan ottamiseen päämiehen puolesta eli uuteen lainaan, jonka nojalla lainanottaja saa käyttöönsä rahavaroja. Samalla selkeytettäisiin sitä, milloin on kyse uuden rahalainan ottamisesta ja milloin sellaisesta lupapäätöksen jälkeisestä sopimusehdon muutoksesta, johon edunvalvoja ei tarvitsisi uutta lupaa.

Lisäksi työryhmä ehdottaa sijoitustoimintaa koskevaa lupasääntelyä ajantasaistettavaksi niin, että siinä otetaan huomioon sijoitustoiminnan kehittyminen. Rahoitusvälineet, joiden hankkimiseen edunvalvoja ei tarvitse holhousviranomaisen lupaa, säilyisivät ennallaan. Muihin rahoitusvälineisiin sijoittaminen olisi luvanvaraista. Luvanvaraisuus koskisi sekä suoraa että sijoitusvakuutusten kautta tapahtuvaa sijoittamista. Holhousviranomaisen lupa voitaisiin jatkossa antaa joko yksittäisiin sijoitustoimiin tai se voisi olla puiteluvanomainen. Puiteluvalla voidaan tukea nykyistä paremmin jatkuvaa ja suunnitelmallista sijoittamista.

Lisäksi työryhmä ehdottaa sääntelyn ajanmukaistamiseksi tarkistuksia eräisiin muihin lupasääntelyn yksityiskohtiin.

Suomen Asianajajat kannattaa ehdotuksia sellaisenaan. Kuten työryhmäkin toteaa, holhousviranomaisen luvan edellyttäminen tiettyihin päämiehen puolesta tehtäviin oikeustoimiin nähdään edelleen tarkoituksenmukaiseksi keinoksi ehkäistä merkittävistä oikeustoimista päämiehelle aiheutuvia vahinkoja. Lupaa edellyttävien oikeustoimien luettelo on vuodelta 1995 ja kaippaa ajantasaistamista ja täsmentämistä ja työryhmän ehdotukset korjaavat näitä puutteita. Etenkin metsän myynnin tai myytäväksi hakkauttamisen luvanvaraisuutta on kansalaisten keskuudessa pidetty hankalana ja byrokraattisena, kun myynti lähes aina perustuu ammattilaisen antamaan metsänhoitosuunnitelmaan, mutta holhousviranomainen on kuitenkin voinut päätyä erilaiseen näkemykseen päätöstä antaessaan.

Työryhmän ehdottamaa sijoitustoimintaa koskevaa uutta 34 a §:ää pidetään käytäntöä selkeyttävänä. Pykälä vastaa pitkälti aikaisempaa 34 §:n 13 -kohtaa alakohtineen, mutta luo omana pykälänään selkeämmän ja ymmärrettävämmän kokonaisuuden. Nykyinen 34 §:n 13 -kohta on vaikeaselkoinen ja tulkinnanvarainen eikä ole mahdollistanut niin sanottua kuukausisijoittamista. Ehdotetut muutokset korjaavat epäselvää tulkintatilannetta ja tuovat lain ajan tasalle ja huomioivat esimerkiksi kryptovaluutat ja omaisuuden hajauttamisen (ehdotettu muutos pykälään 39).

Alaikäisen edunvalvonnan rekisteröinti 66 ja 66 a §

Työryhmä ehdottaa, että rekisteröintivelvollisuuden varallisuusraja nostetaan nykyisestä 20 000 eurosta 25 000 euroon tilanteissa, joissa alaikäisen edunvalvonta merkitään holhousrekisteriin alaikäisen omaisuuden määrän vuoksi. Vastaavasti ehdotetaan rekisteristä poistamista koskevan varallisuusrajan nostamista nykyisestä 15 000 eurosta 20 000 euroon. Ehdotettujen korotusten määrät perustuvat nykyisen sääntelyn antamisen jälkeen tapahtuneeseen rahanarvon muutokseen.

Suomen Asianajajat kannattaa ehdotuksia sellaisenaan.

Voimaantulosäännös

Työryhmä ehdottaa, että ehdotetut muutokset ovat tarkoitetut tulemaan voimaan noin kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu. Voimaantulo edellyttää riittävän ajan varaamista lainsäädännön täytäntöönpanotoimiin. Näitä ovat tietojärjestelmiin tarvittavien teknisten muutosten toteuttaminen sekä tiedottaminen ja koulutus. Arvioitaessa sellaisen oikeustoimen pätevyyttä, jonka edunvalvoja on tehnyt ennen lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa olleita säännöksiä.

Työryhmämietinnön mukaan ehdotetun siirtymäsäännöksen mukaan kysymys ennen tämän lain voimaantuloa tehdyn oikeustoimen pätevydestä ratkaistaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten perusteella. Ennen lain voimaantuloa tehty oikeustoimi ei siten vaadi pätevytyäkseen holhousviranomaisen lupaa, vaikka lupa aiemmasta laista poiketen olisi uuden lain mukaan tarpeen. Jos oikeustoimi olisi edellyttänyt ennen lain voimaantuloa holhousviranomaisen lupaa, eikä sitä ole haettu, oikeustoimi voidaan pätevoittää hakemalla sille holhousviranomaisen hyväksyminen. Kysymystä siitä, onko edunvalvoja ollut esteellinen edustamaan päämiestä ennen uuden lain voimaantuloa tehdyssä oikeustoimessa, arvioitaisiin tekoajankohtana voimassa olleiden esteellisyyssäännösten perusteella.

Suomen Asianajajat pitää ehdotettua voimaantulosäännöstä perusteltuna.

Vaihtoehdot ja työryhmän harkitsemissa muita kysymyksiä, joihin ei ehdoteta muutoksia (mietinnön luvut 5.1 ja 5.2)

Näkemyksenne näissä luvuissa käsiteltyjen asioiden lainmuutostarpeista?

Työryhmä on mietinnössä käynyt läpi myös erilaisia vaihtoehtoja ja muita toteuttamisvaihtoehtoja, joihin ei kuitenkaan ole ehdotettu tehtävän muutoksia.

Suomen Asianajajat lausuu esiin tuoduista vaihtoehtoista seuraavaa.

Yleisten edunvalvojen valvonta

Työryhmä on erityisesti valtion talouteen ja valtionhallinnon toiminnan tehostamiseen liittyvistä syistä tutkinut mahdollisuutta kehittää yleisten edunvalvojen valvontaa uudella tavalla. Yksi keino voisi olla se, että luovuttaisiin yksittäisten tilien jälkikäteisestä tarkastamisesta holhousviranomaisessa ja siirryttäisiin yleisten edunvalvojen omavalvontaan edunvalvontatoimistoissa. Tätä voitaisiin ajatella täydennettäväksi holhousviranomaisen otantoihin perustuvalla tarkastustoiminnalla.

Työryhmä toteaa Oikeuspalveluviraston aloittamisen vuoden 2025 alussa selkeyttävän ja tehostavan edunvalvontatoimistojen sisäistä valvontaa. Mikäli päämiesten tilien valvontaa siirrettäisiin Digi- ja väestötietovirastolta Oikeuspalveluvirastolle, ei tästä välttämättä syntyisi valtiolle säästöä. Myös tarve ulkoiselle valvonnalle tiedostetaan eikä Oikeuspalveluviraston perustaminen poista tätä tarvetta. Tällä hetkellä yleisten ja yksityisten edunvalvojen valvonta on hoidettu samalla tavalla. Kummankin ryhmän tilivalvontaan liittyy ongelmia ja potentiaalisia riskejä, vaikka nämä ovatkin ryhmillä erilaisia. Edunvalvonnassa olevien henkilöiden edun ja suojan kannalta yleisten edunvalvojen tilivalvonta ei ole vailla merkitystä senkään vuoksi, että päämiehet eivät yleensä kykene itse valvomaan edunvalvojen toimintaa. Myös heidän läheistensä mahdollisuudet varmistua edunvalvojan asianmukaisesta toiminnasta ovat muun muassa salassapitosäännösten vuoksi rajalliset.

Valvonnan eriyttäminen sen mukaan, toimiiko edunvalvojana yksityinen vai yleinen edunvalvoja, asettaisi päämiehet erilaiseen asemaan siltä osin, tarkastetaanko heidän edunvalvojiensa toimittamat tilit vuosittain vai ei. Jaottelu vaikuttaisi todennäköisesti myös edunvalvonnasta päämiehelle koituviin tilintarkastusmaksuihin eri tavoin.

Edellä mainitut seikat ja kehityskulku huomioon ottaen työryhmä katsoo, ettei ole perusteltua eriyttää yleisten edunvalvojen tilivalvontaa yksityisten edunvalvojen tilivalvonnasta. Myös oikeustilan selkeyden ja johdonmukaisuuden kannalta eriyttämistä voidaan pitää ongelmallisena. Yleisiin edunvalvojiin kohdistuvaa tilivalvontaa voidaan kuitenkin keventää nykyisen lainsäädännön

puitteissa esimerkiksi soveltamalla yleispiirteistä tarkastustapaa yleisten edunvalvojien tileihin tilanteen mukaan nykyistä useammin.

Suomen Asianajajat puoltaa työryhmän näkemystä eikä tarvetta lainmuutoksille asiassa ole. Etenkin, kun päämiehen edunvalvojana toimii yleinen edunvalvoja, Suomen Asianajajat haluaa korostaa sitä, ettei kyseessä ole päämiehen itse valitsema edunvalvoja, jolloin ulkoiselle valvonnalle nähdään erityinen tarve. Tilanne voi olla se, ettei päämiehellä ole läheisiä eikä välttämättä kykyä itse valvoa edunvalvojan toimintaa tai sitten läheisten keskinäisten ristiriitojen takia on päädytty määräämään päämiehelle yleinen edunvalvoja. Riippumatta määräyksen taustoista, objektiivisen tahon valvonta on tarpeen. Ostopalveluina hankittujen yleisten edunvalvojien toiminta on ollut esillä mediassa ja ollut omiaan heikentämään kansalaisten luottoa yleiseen edunvalvontaan, mikä korostaa entisestään ulkoisen valvonnan tarvetta.

Lupamenettelyn kehittäminen yleisten edunvalvojien osalta

Työryhmä on tarkastellut myös ehdotusta siitä, että päämiehen puolesta tehtäviin oikeustoimiin edellytetystä holhousviranomaisen luvasta voisi yleisten edunvalvojien osalta luopua kokonaan. Esillä on ollut myös vaihtoehto, jossa holhousviranomaisen lupamenettely korvattaisiin, ainakin tietyissä oikeustoimissa, oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen sisäisellä juristihyväksynnällä.

Tältä osin on otettava huomioon, että tämän etukäteisvalvonnan tarkoituksena on ehkäistä merkittävistä oikeustoimista päämiehelle aiheutuvia vahinkoja. Työryhmän näkemyksen mukaan edunvalvontatoimistojen ulkopuolista tilivalvontaa puoltavat seikat eli päämiehen etu, valvonnan läpinäkyvyys sekä päämiesten ja heidän läheistensä luottamus toiminnan asianmukaisuuteen samoin kuin edunvalvonnassa olevien henkilöiden yhdenvertaisuus perustelevat myös sen, että päämiehen kannalta merkittäviä oikeustoimia arvioidaan myös niissä tilanteissa, joissa päämiestä edustaa yleinen edunvalvoja. Samoista syistä on perusteltua, että arvion tekee ulkopuolinen taho.

Valtiontalouden kannalta lupamenettelyn siirtäminen holhousviranomaiselta edunvalvontatoimistoon eli valtion virastosta toiseen ei toisi säästöjä, sillä muutos edellyttäisi henkilöresurssin siirtoa virastosta toiseen. Holhousviranomaisen talouden näkökulmasta lupiasioiden siirtäminen toisalle vähentäisi vastaavassa määrin holhousviranomaiselle lupamaksuista kertyviä tuloja.

Edellä mainituilla perusteilla työryhmä ei katso tarkoituksenmukaiseksi eriyttää yleisten edunvalvojien lupavalvontaa, vaan on pitänyt parempana kehityskohteenä ajantasaistaa lupaa edellyttäviä oikeustoimia koskevaa sääntelyä yhtäläisesti kaikkien edunvalvojien osalta.

Suomen Asianajajat on samaa mieltä työryhmän kanssa eikä muutostarvetta katsota olevan.

Edunvalvonnan ja edunvalvontavaltuutuksen rekisteröinti henkilöä koskeissa asioissa

Valmistelussa on pohdittu Digi- ja väestötietoviraston ehdotusta rekisteröidä henkilöä koskeviin asioihin annetut edunvalvontamääräykset ja edunvalvontavaltuutukset holhousasioiden rekisteriin. Ehdotuksen taustalla on tavoite mahdollistaa edustusoikeuteen perustuva sähköinen puolesta asiointi edunvalvonnassa olevan päämiehen tai valtuuttajan puolesta myös hänen henkilöään koskevilla asioilla Suomi.fi-valtuuksilla.

Käytännössä havaittu ongelma on ollut erityisesti se, ettei edunvalvoja tai valtuutettu, jonka tehtäviin sisältyy henkilöä koskevilla asioilla edustaminen, pääse suoraan edustusoikeuteensa perustuen näkemään päämiestä koskevia lääkärin kirjauksia esimerkiksi Kelan Omakannassa, uusimaan reseptejä tai varaamaan terveydenhuollon aikoja sähköisesti. On oletettavaa, että tarve sähköiseen puolesta asiointiin tulee kasvamaan palveluiden yhä digitalisoituessa ja henkilökohtaisen asioinnin vähentyessä.

Asiakokonaisuuteen liittyy kuitenkin monia näkökohtia. Lainsäädännön kannalta kyse on ennen kaikkea siitä, kuinka laaja tiedonsaantioikeus edunvalvojalla ja valtuutetulla on päämiehensä asioista. Henkilöä koskevilla asioilla edustajan edustusvalta on toissijaista eli edustajalla on oikeus edustaa päämiestä vain silloin, kun päämies ei itse ymmärrä asiaa. Edustajan tietojensaantioikeus on puolestaan kytketty edustajan tehtävään. Nämä säännökset vaativat uudelleentarkastelua. Lisäksi esimerkiksi Kanta-palveluissa tiedonsaantioikeutta ei voi rajoittaa, vaan tiedonsaantioikeus koskee asiallisesti ja ajallisesti kaikkia henkilöstä järjestelmään kirjattuja terveydenhoitoa koskevia asioita.

Edunvalvojien ja valtuutettujen tarve sähköiseen puolesta asiointiin henkilöä koskevilla asioilla on työryhmän arvion mukaan ilmeinen. Edunvalvontaan liittyvien säännösten muutosehdotuksia ei ole kuitenkaan voitu tehdä tämän hankkeen yhteydessä aiheen monitahoisuuden takia.

Asiakokonaisuuden ratkaisemiseen tarvittaisiin asiantuntemusta paitsi asiaan liittyvän lainsäädännön kuten erityisesti holhousoimen, tietosuojan ja rekisterilainsäädännön alalta, myös asiointipalveluiden toiminnallisuuksiin liittyen. Edunvalvontalainsäädännön muutokset voisivat aiheuttaa muutostarpeita myös asiointipalveluiden tietojärjestelmiin. Hankkeessa tulisi pyrkiä johdonmukaiseen ja harkittuun kokonaisuuteen, jossa sähköisen ja muun asioinnin tarpeet, yksityisyyden suoja ja tietosuoja ovat tasapainossa.

Suomen Asianajajat on samaa mieltä työryhmän kanssa. Tarvetta muutokselle on ja tätä varten on syytä asettaa oma työryhmänsä.

Oikeushenkilön nimeäminen valtuutetuksi

Työryhmä on pohtinut tarvetta muuttaa valtuutetun henkilöä koskevaa sääntelyä ja oikeushenkilön nimeämisen mahdollisuutta.

Edunvalvontavaltuutus jää usein tekemättä silloin, kun henkilöllä ei ole lähipiirissään valtuutetun tehtävään soveltuvaa henkilöä. Toimintakyvyn heiketessä tällaiselle henkilölle määrätään yleensä yleinen edunvalvoja. Edunvalvontavaltuutusta koskevan sääntelyn taustalla oleva ajatus henkilön itsemääräämisoikeuden kunnioittamisesta puoltaisi sitä, että valtuuttaja voisi valtuuttaa luotettavana pitämänsä oikeushenkilön valtuutetuksi. Tällainen mahdollisuus myös vähentäisi yleisen edunvalvojan määräämisen tarvetta. Edunvalvontavaltuutusta koskevan lainsäädännön peruslähtökohtana voidaan kuitenkin pitää valtuuttajan ja valtuutetun välistä henkilökohtaista luottamussuhdetta. On epätodennäköistä, että vastaava luottamussuhde voisi syntyä valtuuttajan ja oikeushenkilön välille. Täten työryhmä on päätenyt siihen, ettei muutostarvetta asiassa ole.

Suomen Asianajajat puoltaa työryhmän mietintöä. Muutos edellyttäisi myös muuta lisäsääntelyä eikä muutoksella katsota saavutettavan sellaista hyötyä, että sen katsottaisiin olevan kannattavaa.

Alkuperäisen edunvalvontavaltakirjan katoaminen

Eduskunnan oikeusasiamies on ratkaisussaan EOAK/2120/2019 kehottanut pohtimaan, tulisiko valtuutus olla mahdollista vahvistaa ilman alkuperäistä edunvalvontavaltakirjaa, esimerkiksi valtakirjasta otetun kopion perusteella, jos alkuperäinen asiakirja on tuhoutunut tai kadonnut.

Pohdittaessa ensinnäkin sitä, voitaisiinko alkuperäisen asiakirjan vaatimuksesta luopua, on otettava huomioon lain 12 §, jonka mukaan edunvalvontavaltuutus peruutetaan hävittämällä valtakirja. Työryhmä pitää riskinä, että kopion hyväksyminen voisi johtaa edunvalvontavaltuutuksen vahvistamiseen myös tilanteessa, jossa alkuperäinen asiakirja on hävitetty valtuutuksen peruuttamis- tai muuttamistarkoituksessa. Tämä johtaisi valtuuttajan tahdon vastaiseen tilanteeseen.

Työryhmän tiedossa on vain kaksi tapausta, joissa valtuutus on jäänyt vahvistamatta alkuperäisen asiakirjan puuttumisen takia. Työryhmä ei tapausten harvalukuisuuden vuoksi katso tarpeelliseksi luoda uusia menettelysäännöksiä tällaisten kysymysten ratkaisemiseksi. Sääntelytarvetta ei ole myöskään sen vuoksi, että valtuuttajan oikeusasema ja omaisuus voidaan turvata holhoustoimesta annetun lain mukaisen edunvalvonnan avulla. Työryhmä katsoo lisäksi, että asiakirjan alkuperäisyyteen liittyvä sääntely tulee arvioitavaksi joka tapauksessa uudelleen, jos ryhdytään valmistelemaan sähköistä edunvalvontavaltuutusta.

Suomen Asianajajat puoltaa tätä näkemystä eikä muutostarvetta ole. Henkikirjoittaja Kimmo Luojuksen eriävissä mielipiteessään esille tuomilla sähköisellä edunvalvontavaltuutuksella ja edunvalvontavaltuutuksen rekisteröimisellä voitaisiin välttää kadonneeseen alkuperäiseen asiakirjaan liittyviä tilanteita ja näitä mahdollisuuksia on syytä selvittää, kun digitalisointia selvitetään laajemminkin.

Eriyissäännös sopimattomaksi osoittautuneen valtuutetun vapauttamisesta

Edunvalvontavaltuutuksesta annetussa laissa ei ole nimenomaisia säännöksiä siitä, miten tehtävässään kykenemättömäksi tai sopimattomaksi osoittautunut valtuutettu voidaan erottaa. Työryhmä on arvioinut erityissäännöksen tarvetta. Yksi vaihtoehto voisi olla sääntelyn muuttaminen niin, että näissä tilanteissa valtuutus voitaisiin vahvistaa toissijaiseen valtuutettuun nähden.

Voimassa olevan sääntelyn mukaan valtuutetun toimiessa sopimattomasti valtuuttaja voi peruuttaa valtuutuksen, jos hän ymmärtää asian merkityksen. Jos valtuuttaja ei kykene peruuttamaan valtuutusta, hänelle voidaan määrätä holhustoimesta annetun lain nojalla edunvalvoja. Edunvalvojan määräämisen seurauksena valtuutus lakkaa olemasta voimassa varsinaiseen valtuutettuun nähden. Edunvalvojan määrääminen estää myös valtuutuksen vahvistamisen toissijaiseen valtuutettuun nähden.

Työryhmä katsoo, että voimassa olevan sääntelyn mukaiset keinot sopimattoman valtuutetun vapauttamiseksi tehtävästä ovat riittävät eikä erityissääntelyyn ole tarvetta.

Suomen Asianajajat pitää voimassa olevaa sääntelyä riittävänä eikä muutostarvetta ole.

Suoraan lakiin perustuva edustaminen

Työryhmä on harkinnut ehdotusta siitä, että henkilön sukulaisille annettaisiin suoraan lakiin perustuva oikeus edustaa henkilöä tämän taloudellisissa asioissa.

Työryhmä pitää epäkohtana ja päämiehen etujen kannalta riskinä sitä, että suoraan lakiin perustuvassa järjestelyssä päämiestä edustavan läheisen toiminta olisi täysin valvonnan ulkopuolella. Jos edustusoikeus perustuisi laissa säädettyyn sukulaisten järjestykseen, päämies ei voisi myöskään vaikuttaa siihen, kuka sukulaisista hoitaa hänen asioitaan. Sukulaisuuteen perustuvan valtuuden osoittaminen voisi olla ongelmallista sähköisissä palveluissa, kuten pankkipalveluissa. Jos lakiin perustuva edustaminen oikeuttaisi vain päivittäisten asioiden hoitamiseen, muihin oikeustoimiin tarvittaisiin kuitenkin edunvalvoja tai muu edustaja.

Ottaen huomioon sen, että edunvalvontavaltuutus on osoittautunut suosituksi ja toimivaksi järjestelyksi, työryhmä ei ole katsonut suoraan lakiin perustuvan läheisen edustamisoikeuden tuovan merkittävää lisäarvoa nykytilanteeseen. Sukulaisen edustamisoikeus on myös edelleen mahdollista perustaa varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain mukaiseen tavanomaiseen valtakirjaan. Tällainen valtuutus voidaan antaa myös sähköisesti Suomi.fi-valtuuspalvelussa. Oikeustilan ja sääntelyn selkeyden kannalta työryhmä ei pidä perusteltuna luoda samaa asiaa varten useita rinnakkaisia edustamisen muotoja.

Suomen Asianajajat puoltaa työryhmän näkemystä eikä tarvetta muutokselle ole. Pahimmassa tapauksessa suoraan lakiin perustuva edustaminen lisää perheen keskinäisiä ristiriitoja ja riitaisuuksia, joita ainakin osittain edunvalvontavaltuutuksella pystytään välttämään.

Euromääräisen alarajan asettaminen oikeustoimen luvanvaraisuudelle

Lupamenettelyn maksullisuus on koettu ongelmalliseksi erityisesti vähäarvoisia kiinteistöjä myytäessä tai vähävaraisia kuolinpesiä jaettaessa. Huolena on erityisesti se, että vähävaraiset kuolinpesät jäävät jakamatta. Työryhmä on harkinnut, tulisiko näiden oikeustoimien luvanvaraisuus säätää riippumaan oikeustoimen arvosta. Jos omaisuutta koskeva luvanvaraisuus riippuisi omaisuuden arvosta, riskinä olisi se, että omaisuus arvostetaan käypää hintaa alemmaksi lupamenettelyn välttämiseksi.

Edellä mainitut näkökohdat huomioon ottaen työryhmä ei ole päätenyt ehdottamaan oikeustoimen luvanvaraisuudelle euromääräistä alarajaa. On myös huomattava, että holhousvoimasta annetun lain 85 §:n 3 momentin mukaan holhousviranomaisen voi yksittäistapauksessa määrätä, ettei sen suoritteesta peritä maksua, jos maksuvelvollisen maksukyky on olennaisesti alentunut käytettävissä olevat tulot ja varallisuus huomioon ottaen elatusvelvollisuuden, työttömyyden, sairauden tai muun syyn johdosta tai jos maksun periminen olisi muusta syystä kohtuutonta. Työryhmän näkemyksen mukaan holhousviranomaisen tulisi ottaa suoritteiden maksuttomaksi määräämisen mahdollisuus huomioon nykyistä soveltamiskäytäntöä useammin.

Suomen Asianajajat puoltaa työryhmän näkemystä. Euromääräisen alarajan asettaminen aiheuttaisi varmasti työryhmänkin esille tuomaa aliarvostamista eikä muutos ole perusteltu. Pelkästään luvan saamisen maksullisuus ei tulisi olla perusteena, koska kuten työryhmäkin toteaa, voi holhousviranomaisen määrätä, ettei suoritteesta peritä maksua, minkä tulisi olla ensisijainen ratkaisu.

Perinnöstä luopuminen lapsen puolesta

Holhustoimesta annetun lain 34 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan edunvalvojalla ei ole oikeutta ilman holhousviranomaisen lupaa luopua päämiehensä puolesta perinnöstä tai luovuttaa päämiehensä perintöosuutta. Edunvalvojaa sitova lahjoituskielto huomioon ottaen vastikkeeton luopuminen on katsottu lupakäytännössä mahdolliseksi vain ylivelkaisissa pesissä tai tapauksissa, joissa päämies on saanut osansa ennakkoon. Työryhmä on arvioinut sitä, tulisiko perinnöstä luopumisen luvanvaraisuutta supistaa. Erityisesti on arvioitu tilannetta, jossa edunvalvoja on itse ensin luopunut omalta osaltaan perinnöstä ja haluaa sen jälkeen luopua perinnöstä myös päämiehensä puolesta.

Käytännössä luopumistilanteet ovat tulleet kyseeseen tilanteissa, joissa päämies on perillisenä kansainvälisessä kuolinpesässä ja tuon maan perintölain mukaan perilliset vastaavat myös perittävän veloista. Haastavuutta tilanteissa on lisännyt usein se, että kohdemaan lainsäädännön mukaan perinnöstä luopumiseen on velkavastuun siirtymisen uhalla lyhyehkö muutaman kuukauden määräaika.

Yhtenä vaihtoehtona on ollut säännöksen rajaaminen niin, että perinnöstä luopumiseen päämiehen puolesta ei tarvitsisi lupaa, jos perinnön arvo on vähäinen. Tässä vaihtoehdossa on kuitenkin samat omaisuuden arvostamiseen liittyvät ongelmat kuin ne, joita edellä on tuotu esiin pohdittaessa euromääräisen alarajan asettamista oikeustoimen luvanvaraisuudelle.

Lupavaatimusta voitaisiin myös rajata niin, että lupaa ei tarvitsisi, jos päämiehen perillisasema on syntynyt sen seurauksena, että edunvalvoja on luopunut itse perinnöstä. Käytännössä kyse olisi vanhemman ja lapsen välisestä tilanteesta. Näihin tilanteisiin liittyy kuitenkin riskinä se, ettei vanhempi välttämättä aina erota lapsen etua muista päätöksen taustalla olevista motiiveista.

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan kaikissa ratkaisuissa on otettava ensisijaisesti huomioon lapsen etu. Työryhmä katsoo, että sääntelyn selkeyden ja päämiehen edun kannalta on perusteltua, että arvion perinnöstä luopumisen vaikutuksista päämiehelle tekee niin lapsen kuin muidenkin päämiesten osalta ulkopuolinen taho. Työryhmä ei siten ehdota muutosta perinnöstä luopumista koskevaan lupasääntöön.

Henkikirjoitta Kimmo Luojus on esittänyt eriävän mielipiteen ja puoltanut lain supistamista siten, että edunvalvojalla on ilman holhousviranomaisen lupaa oikeus luopua perinnöstä, mikäli päämiehen perillisasema on seurausta siitä, että edunvalvoja on omalta osaltaan luopunut perinnöstä. Luojuksen mukaan etenkin kansainvälisissä tilanteissa toimitetun selvityksen niukkuuden takia lupaprosessissa joudutaan tukeutumaan hakijan käsitykseen, jolloin hakija voisi itsekin ilman viranomaista tehdä tämän arvion. Mikäli edunvalvoja on tosiasiallisesti tilanteessa toiminut lahjoittamisen tarkoituksessa, suojaa päämiestä edunvalvojaa sitova lahjoittamiskiello sekä sen rikkomisen seuraamuksena säädetty oikeustoimen sitomattomuus.

Suomen Asianajajat puoltaa työryhmän mietintöä eikä perusteita muutokselle ole. Suomen Asianajajien käsityksen mukaan kyseessä on enemmänkin holhousviranomaisessa huomattu ongelma lupahakemusten käsittelyssä ja kyseessä katsotaan siten enemmänkin olevan viranomaisen toimintatapoihin ja ohjeistukseen liittyvä asia eikä niinkään lainsäädännöllinen asia.

Myös perinnöstä luopumisen luvanvaraisuuden poistaminen tilanteissa, joissa päämies on osakkaana ylivelkaisessa kuolinpesässä, liittyy oma problematiikkansa. Ensinnäkin perustuuko ylivelkaisuus omaisuuden aliarvostamiseen, jolloin ylivelkaisuus ei ole todellinen vai johonkin muuhun seikkaan. Mietinnössä on tuotu esille se, että kansainvälisiin perintötilanteisiin liittyvissä luopumistilanteissa on usein kiireellinen aikataulu ja saatu selvitys on niukkaa, jolloin kuolinpesän ylivelkaisuudesta ei välttämättä ole saatu riittävää selvitystä aikarajan painaessa päälle. Täten luvanvaraisuuden poistamisella ja päätösvallan siirtämisellä edunvalvojalle voitaisiin näissä tilanteissa saavuttaa hyötyä, mutta kokonaisuutena arvioiden tätä tulee pitää päämiehen oikeussuojan kannalta heikennyksenä ja oikeustoimen tulee jatkossakin olla luvanvarainen.

Uudisrakentamishankkeeseen ryhtymisen säätäminen luvanvaraiseksi oikeustoimeksi

Työryhmä on harkinnut ehdotusta siitä, että uudisrakentamishankkeeseen ryhtyminen päämiehen puolesta lisättäisiin holhustoimesta annetun lain 34 §:ssä säädettyjen luvanvaraisten oikeustoimien luetteloon. Ehdotuksen taustalla on holhousviranomaisessa esille tulleet tilanteet, joissa alaikäisen lapsen vanhempi on ryhtynyt uudisrakennushankkeeseen osin tai kokonaan lapsen varoilla ja joissa on hankkeen kuluessa ajautettu taloudellisiin vaikeuksiin. Ongelmalliset tapaukset ovat kuitenkin olleet hyvin harvinaisia. Holhustoimesta annetun lain mukaiseen lupasääntelyyn liittyy oikeustoimen pätemättömyys tilanteissa, joissa oikeustoimelle ei ole haettu lupaa. Taloudellisesti merkittävät rakennushankkeet edellyttävät useimmiten ulkopuolista rahoitusta, jolloin ne tulevat näin ollen arvioitaviksi lainan ottamista koskevan lupahakemuksen yhteydessä. Näistä syistä työryhmä ei ole katsonut päämiesten suojan kannalta tarpeelliseksi säätää rakennushankkeita erikseen luvanvaraisiksi.

Suomen Asianajajat puoltaa työryhmän näkemystä.

Edunvalvojalle vaatimus vastuuvakuutuksen ottamisesta

Valmistelussa on pohdittu ehdotusta siitä, että erityisen vastuunalaisia tehtäviä hoitaville yksityisille edunvalvojille asetettaisiin vaatimus vastuuvakuutuksen ottamisesta. Erityisesti tilanteissa, joissa laajaa varallisuutta hallinnoivan edunvalvojan epäasiallinen toiminta on jatkunut vuosia, voivat vahingonkorvausmäärät kumuloitua hyvin suuriksi. Tällaisissa tilanteissa ei ole aina varmuutta siitä, että yksityinen edunvalvoja pystyisi tosiasiaassa korvaamaan päämiehelleen aiheuttamansa vahingon. Ehdotusta on perusteltu päämiehen suojan kannalta myös siitä näkökulmasta, että

vastuuvakuutuksen kattavuus voisi olla laajempi kuin valvovan viranomaisen mahdollinen tuottamusvastuu.

Tähän tarkoitukseen soveltuvia vastuuvakuutuksia ei ole olemassa ja ehdotus istuisi kaiken kaikkiaan heikosti yleisiin vakuutus oikeudellisiin periaatteisiin, sillä tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheutettu vahinko ei ylipäänsä ole vakuuttamiskelpoista tiettyjä lakisääteisiä vakuutuksia lukuun ottamatta. Näistä syistä työryhmä ei pidä perusteltuna säätää vastuuvakuutuksen vaatimuksesta lain tasolla. Sen sijaan työryhmä pitää tärkeänä, että valittaessa sopivaa edunvalvojaa erityisen vastuulliseen tehtävään otettaisiin huomioon paitsi edunvalvojan sopivuus, taito ja kokemus, myös edunvalvojaksi esitetyn mahdollisuus hyödyntää edunvalvojan tehtävässä ammattiinsa liittyvää vastuuvakuutusta. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi asianajotoiminnassa edellytettyä vastuuvakuutusta.

Suomen Asianajajat puoltaa työryhmän näkemystä.

Pääasialliset vaikutukset (mietinnön luku 4.2)

Onko teillä täydennettävää ehdotuksen vaikutusarviointeihin?

Esityksen vaikutukset valtion talouteen kohdistuvat pääasiassa holhousviranomaiseen eli Digi- ja väestötietovirastoon ja Ahvenanmaan valtionvirastoon. Vähäisiä vaikutuksia kohdistuu myös tuomioistuimiin ja yleiseen edunvalvontaan. Vaikutukset liittyvät yhtäältä muutosehdotuksiin, joiden seurauksena olisi nykyistä harvemmin tarve edunvalvojan tai edunvalvojan sijaisen määräämiseen ja toisaalta muutosehdotuksiin, jotka vähentävät edunvalvojan tarvetta hakea päämiehen puolesta tehtävään oikeustoimeen holhousviranomaisen lupa.

Edunvalvontavaltuutusta koskevaan lakiin ehdotetuilla muutoksilla helpotetaan valtuuttajan asioiden hoitamista. Muutoksilla sujuvoitetaan valtuutetun toimintaa ja vähennetään valtuuttajalle viranomaismenettelyistä aiheutuvia kustannuksia, kun tarve edunvalvojan määräämiseen valtuutetun tilalle vähenee. Kiinteistöä koskeviin oikeustoimiin liittyvän muutoksen ei arvioida heikentävän valtuuttajan asemaa, sillä edunvalvontavaltuutukseen otettavilla määräyksillä valtuuttaja voi halutessaan rajoittaa valtuutetun edustusvaltaa kiinteistöä koskevissa asioissa. Muutos ei myöskään vaikuta valtuuttajan mahdollisuuteen määrätä valtakirjassa valtuutetun tekemien oikeustoimien luvanvaraisuudesta.

Edunvalvontavaltakirjassa yksilöityjen tavanomaisten lahjojen antamista koskevalla ehdotuksella mahdollistetaan se, että valtuuttajan ilmaisema toive tavanomaisten merkkipäivälahjojen antamisesta valtuuttajan läheisille voidaan toteuttaa. Muutos vahvistaa valtuuttajan itsemääräämisoikeuden toteutumista ja helpottaa valtuutetun tehtävän hoitamista. Tällä edistetään valtuuttajan tahdon toteutumista silloin, kun valtuuttaja on antanut valtakirjassa erityisiä määräyksiä liittyen lahjojen antamiseen.

Alaikäisten vanhempiin kohdistuva hallinnollinen taakka kevenisi, kun noin 2000–3000 alaikäisen edunvalvojat vältyisivät pitkällä aikavälillä vuosittain tekemiseltä ehdotetun rekisteröintivelvollisuuden varallisuusrajan noston takia. Varallisuusrajan nostaminen helpottaisi esimerkiksi joidenkin leskiperheiden hallinnollista taakkaa. Holhousviranomaiselle kertyneiden kokemusten mukaan erityisesti leskiperheissä tilien tekeminen on koettu henkisesti raskaana. Holhousviranomaisella on myös edelleen tietyin edellytyksin mahdollisuus merkitä alaikäisen edunvalvonta rekisteriin, vaikka varojen määrä on laissa säädettyä vähäisempi. Holhousviranomaisella on myös vastaavasti mahdollisuus olla poistamatta edunvalvontaa rekisteristä varallisuusrajasta huolimatta, jos siihen on erityistä syytä.

Suomen Asianajajat pitää etenkin kansalaisiin kohdistuvia myönteisiä vaikutuksia merkittävänä ja näiden menevän valtion talouteen ja hallintoon kohdistuvien mahdollisten haittavaikutusten edelle. Vaikka varallisuusrajoja nostamalla heikennetään mahdollisesti tiettyjen lasten omaisuuden suoja, pidetään heikennystä pienenä edut huomioiden.

Muuta

Onko teillä muuta lausuttavaa työryhmän ehdotukseen liittyen?

Digitalisoiminen

Työryhmä on mietinnössä rajannut arvion sähköisen edunvalvontavaltuutuksen kehittämisestä ja siihen liittyvistä lainsäädännön muutostarpeista työryhmän toimeksiannon ulkopuolelle ja ilmoittanut, että sähköiseen edunvalvontavaltuutukseen liittyviä kysymyksiä on tarkoitus pohtia sopivassa yhteydessä erikseen. Henkikirjoittaja Kimmo Luojus Digi- ja väestötietoviraston edustajana on esittänyt eriävän mielipiteen ja tuonut tässä mielipiteessään esille Digi- ja väestötietoviraston näkökulmasta tärkeitä digitaalisiin palveluihin liittyviä kehityskohteita.

Suomen Asianajajat puoltaa Kimmo Luojuksen esittämää toivetta asian edistämisestä esimerkiksi uusien työryhmien puitteissa. Asioiden hoitaminen on viime vuosina digitalisoitunut voimakkaasti ja digitalisoituu yhä edelleen. Useat toimijat, kuten Verohallinto, Maanmittauslaitos ja Digi- ja väestötietovirasto ovat siirtäneet toimintojaan voimakkaasti verkkopalveluihin ja näiden toimintojen tueksi ja yleisen digitalisoitumisen myötä Luojuksen esille tuomia kehityskohteiden selvittämistä ja edistämistä pidetään tarkoituksenmukaisena ja kansalaisten yleisen mielipiteen mukaisena.

Mahdollisuutta laatia edunvalvontavaltuutus ensinnäkin sähköisesti ja tämän lisäksi rekisteröimään vielä vahvistamaton edunvalvontavaltuutus pidetään kansalaisten oikeusturvan kannalta hyvänä kehityskohteena. Näin vähennetään työryhmänkin esille tuoman alkuperäisen edunvalvontavaltakirjan katoamiseen liittyviä ongelmia. Suomen Asianajajat haluaa kuitenkin painottaa, että mahdollistettaessa sähköisten asiakirjojen laatimista ja rekisteröimistä ennen vahvistamista, tulee huomioida myös mahdollisuudet peruuttaa annettu valtuutus asianmukaisesti. Toisaalta sähköisessä järjestelmässä valtuuttajan vahvan tunnistautumisen takana olevan asiakirjan muuttaminen ja peruuttaminen lienee tietyissä tapauksissa joustavampaa kuin paperimuotoisen

asiakirjan peruuttamista hävittämällä, kun usein alkuperäinen asiakirja on valtuutetun hallussa nimenomaan mahdollisten katoamistapausten välttämiseksi.

Todistajien kelpoisuus

Mietinnössä on tuotu esille, että Digi- ja väestötietoviraston havaintojen mukaisesti yhä useampi hakemus ei lopulta ole johtanut edunvalvontavaltuutuksen vahvistamiseen. Tähän on nähty kolme syytä. Ensinnäkin edunvalvontavaltuutus on yritetty vahvistaa ennen kuin valtuuttaja on tullut kykenemättömäksi huolehtimaan valtuutuksessa tarkoitetuista asioista eli on ilmennyt väärinkäsitys edunvalvontavaltuutuksen käyttömahdollisuudesta. Toiseksi on ollut tilanteita, joissa edunvalvontavaltuutus on laadittu liian myöhään eli valtuuttaja ei ole enää kyennyt ymmärtämään valtakirjan merkitystä. Kolmanneksi on ollut tilanteita, joissa valtakirjan todistaneet henkilöt ovat olleet esteellisiä.

Suomen Asianajajat haluaa kiinnittää edellä lausutuissa havainnoissa huomiota nimenomaisesti siihen, että edunvalvontavaltuutuksia jää vahvistamatta siitä syystä, että valtakirjan todistaneet henkilöt ovat olleet esteellisiä. Valtakirjan todistajan kelpoisuudesta säädetään Laki edunvalvontavaltuutuksesta 8 §:ssä. Työryhmän mietinnössä on otettu kantaa vain edunvalvojan esteellisyyteen oikeustoimia suorittaessaan, sen sijaan mietintö ei ota kantaa valtakirjan todistajan esteellisyyteen. Suomen Asianajajat haluaa kuitenkin tuoda esille lain 8 §:n laajat esteellisyyssäännökset ja kiinnittää huomiota etenkin lakipykälän 5 kohdasta johtuviin pitkälle vietyihin esteellisyystilanteisiin ja niiden tarkoituksenmukaisuuteen. Pykälän 8 kohdan 5 mukaan valtuutetun puolison sisaren puoliso on esteellinen toimimaan todistajana. Suomen Asianajajat haluaa korostaa, että esteellisyyssäännökset ovat tärkeitä, mutta liian pitkälle vietyinä ne estävät ja hankaloittavat valtuuttajan itsemääräämisoikeutta, kun valtuuttajan valtuutus jää todistajan esteellisyyden takia vahvistamatta ja henkilön asioita mahdollisesti määrätään hoitamaan holhoustoimilain mukainen edunvalvoja holhoustoimilain säännösten mukaisesti. Todistajien esteellisyysongelmat poistuisivat ainakin osittain myös edellä mainitun sähköisen edunvalvontavaltakirjan mahdollistamalla.

Suomen Asianajajat ymmärtää, että todistajien kelpoisuudesta lakia säädettäessä on tukeuduttu perintökaaren säännöksiin koskien testamentin todistajia. Tältä osin halutaan kuitenkin huomauttaa, että perintökaaren kyseiset säännökset ovat vuodelta 1965. Toisekseen testamentilla määrätään testamentintekijän omaisuuden saajasta testamentintekijän kuoltua, kun taas edunvalvontavaltuutuksella valtuuttaja valtuuttaa luottamansa henkilön huolehtimaan itsestään ja omaisuudestaan. Koska lähtökohdat ovat erilaiset, on perusteltua, että myös säännökset poikkeavat toisistaan.

Perhe- ja jäämistöoikeudellisia toimeksiantoja hoidetaan erityisesti pienissä, yhden tai kahden henkilön asianajotoimistoissa. Mikäli tällaisessa tilanteessa asiakas haluaa valtuuttaa edunvalvontavaltuutuksen laatineen asianajajan valtuutetuksi tai toissijaiseksi valtuutetuksi ja/tai

varavaltuutetuksi, tulee ongelmaksi valtakirjan allekirjoittaminen. Asiakirjan laatinut ja valtuutetuksi nimetty asianajaja on esteellinen toimimaan allekirjoittajana ja tilanteessa voi olla haasteellista löytää esteetön todistaja toimiston ulkopuolelta. Suomen Asianajajat ehdottaakin, että tässä kohtaa tukeudutaan perintökaaren 10 luvun säännöksiin ja testamentin toimeenpanijasta määrätyn kaltaisesti Lakiin edunvalvontavaltuutuksesta ja sen 8 §:n kirjataan, että henkilö, joka ei ole valtuuttajaan 1 momentin 2–3 kohdan mukaisessa suhteessa ja joka ammattinsa puolesta on edunvalvontavaltuutuksessa määrätty valtuutetuksi, toissijaiseksi valtuutetuksi tai varavaltuutetuksi, ei ole esteellinen toimimaan valtakirjan todistajana. Muutoksen ei nähdä heikentävän valtuuttajan oikeussuojaa.

Enne Heidi
Suomen Asianajajaliitto